

MIKSI PÄÄTTÄJÄT EIVÄT KUUNTELE TYÖELÄMÄN TUTKIJOITA?

Suomessa tehdään hyvää työelämän tutkimusta. Sitä tehdään monilla eri tasoilla, työpaikkakohtaisesti, alakohtaisesti ja myös valtakunnallisesti. Tutkimus on ollut jo pitkään hyvin monitieteistä ja hyvin monenlaisia menetelmiä soveltavaa. Jos-sain on kuitenkin vikaa, kun viesti työelämän ongelmista ei tahdo mennä perille poliittisten päättäjien ja vastuullisten virkamiesten päätöksiin.

Mieleeni tulee ainakin kolme aluetta, joissa tutkimusviesti ei kulje: (1) ikään-tyneiden asema ja eläkkeelle siirtyminen; (2) julkisella sektorilla työskentelevien asema; (3) vastavalmistuneiden nuorten asema ja työelämään pääsy.

On olemassa huomattavan paljon tutkimus- ja tilastotietoa siitä, että yli 55-vuotiaat ovat selkeästi myöhentäneet eläkkeelle siirtymistään tai työskentelevät vielä eläkkeellä ollessaan. Näitä tosiasioita ei kuitenkaan haluta uskoa. Sen sijaan luodaan julkisen talouden kestävyysvajeesta kauhukuvia, jotka tällä hetkellä perustuvat eläkeikänäkemysten lisäksi varsin epämääräisiin oletuksiin eliniän huomattavasta pidentymisestä.

Tutkimusten avulla on myös moneen kertaan tuotu esiin se, että vielä pitkään yli 60-vuotiaissa on suuri joukko niin raskaassa työssä olleita, että he tuskin jaksavat vaadittuun 63 ikävuoteenkaan. Pelkkä eläkkeelle pääsyn alarajan lakisääteinen nostaminen ei auta näitä ihmisiä jaksamaan yhtään pidempään.

Tutkimustietoa julkisella sektorilla työskentelevien asemasta on tarjottu vieläkin kauemmin kuin eläkkeelle siirtymisestä. Varsinkin kuntasektorilla työskentelevien asema on tutkimusten mukaan ollut erittäin huono 1990-luvun lamasta lähtien. Henkilöstön riittämättömyys, huonot palkat, työsuhteiden epävarmuus ja työn turvattomuus koskevat niin terveydenhoitoalaa, sosiaalialaa kuin opetusalaakin.

Ei mene perille näitäkään ongelmia koskeva tutkimustieto. Poliitikassa puhutaan vain kuntasektorin tuottavuusongelmista tai syytetään huonosti järjestettyjä tietojärjestelmiä. Myös valtiosektorin työntekijät ovat aivan viime vuosina kokeneet romahduksen työoloissaan: henkilöstöä on liian vähän suhteessa työmääriin ja tieto edessä olevista muutoksista ei kulje. Silti niin sanottua tuottavuusohjelmaa jatketaan jääräpäisesti.

Nykyisen taantuman aikana työmarkkinoita koskeva tutkimus ja tilastointi ovat kertoneet paljon nuorten työmarkkinaongelmista. Myös näitä tuloksia on päätöksentekijöiden ollut vaikea hahmottaa. Kun kahden taantumavuoden aikana – vuoden 2008 ensimmäisestä neljänneksestä vuoden 2010 ensimmäi-

seen neljännekseen – työllisten määrä on Suomessa vähentynyt 86 000:lla, on opiskelun ohessa työskentelevien määrä vähentynyt 39 000:lla.

Lähes puolet työllisten määrän vähennyksestä on siis ollut opiskelijoita. Tämä ei sinänsä ole huolestuttavaa, sillä monet ovat jatkaneet opintojaan tai opiskelleet entistä intensiivisemmin. Huolestuttavaa on sen sijaan ollut se, että opinnoistaan valmistuneet eivät ole päässeet juuri mihinkään töihin. Valtion tuottavuusohjelma on estänyt pääsyn valtiolle ja kuntien talousvaikeudet ovat vähentäneet tuntuvasti nuorten työllistämistä.

Valtiolla ja kunnissa kuitenkin tarvittaisiin kipeästi uusia työntekijöitä korvaamaan eläkkeelle siirtyneitä. Ainoa asia, mihin poliittiset päättäjät ovat puuttuneet, on lisäsäästövaatimusten esittäminen julkiselle sektorille, jotta voitaisiin siirtää rahaa nuorten työllistämistukeen ja -koulutukseen. Eikö paljon järkevämpää olisi ollut palkata nuoria oikeisiin töihin ja estää siten syrjäytymistä? Onhan koulutukseen myös satsattu jo paljon valmistuneiden kohdalla.

Nämä muutamat esimerkit kuvastavat sitä, että työelämää koskeva tutkimus ei saa ääntään kuuluville nykyisissä oloissa. Tästä herää varsin luontevasti kysymys, miksi näin on?

Vikaa on myös työelämän tutkimuksessa. Vaikka se on erittäin ansiokasta Suomessa kansainvälisesti vertaillen, on työelämän tutkimukselle myös tyypillistä, että siinä ei analysoida riittävästi ilmiöiden syitä eikä paljasteta työelämään vaikuttavia valtarakenteita.

Suomalainen työelämän tutkimus on voimakkaasti neutraaliuteen pyrkivää ja teoreettinen ajattelu omaksutaan suoraan kansainvälisistä malleista, kyseisen tieteenalan sisällä visusti pysytellen. Tärkeämpää olisi suomalaisten erityisolosuhteiden hahmottaminen erilaisten tutkimusongelmien yhteydessä.

Pitäisin tärkeänä muun muassa sen selvittämistä, miten pohjoismaiseen hyvinvointivaltiolliseen työelämän hallintamalliin sopii se, että kansainväliset, kilpailua ylikorostavat työvoiman käyttötavat ja työn organisoinnin mallit ovat rantautuneet myös Suomeen. Kiinnostavaa on, mitä tästä yhteentörmäyksestä on seurannut ja mitä siitä on jatkossa odotettavissa. Jos näitä syy-seuraussuhteita pystyttäisiin järkevästi esittelemään poliittisille päättäjille, voisimme ehkä toivoa työelämän tutkimuksen parempaa vaikuttavuutta.

Anna-Maija Lehto

Työelämän tutkimusyhdistyksen varapuheenjohtaja